

TÜRKİYE’NİN ENDEMİK VE NADİR BİTKİLERİ

Bilim ve Teknik
Temmuz 2025 692. sayının ekidir.
Hazırlayan: Dr. Özlem Kılıç Ekici
Grafik Tasarım - Uygulama: Hüseyin Diker

Sadece belirli bir bölgeye özgü bitkilere “endemik bitkiler” adı verilir. Bu “belirli bölge” bir ülke coğrafyasının sınırları gibi geniş bir yayılış alanı olabileceği gibi sadece bir ili, bir ilçeyi hatta bir mahalleyi, köyü, bir nehir-göl kıyısını, bir dağın eteğini, bir vadiyi-ovayı ya da görüş sınırlarımız içinde kalan çok dar bir alanı da kapsayabilir. Endemik kelimesinin kökeni “yerli” anlamına gelen Latince “endemus” kelimesinden gelir. Nadir bitkiler, çok kısıtlı yaşam alanı olduğundan nesli tehlike altında olan bitki türleridir. Nadir bitkilerin hepsi endemik değildir. Türkiye; coğrafi konumu, jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, toprak çeşitliliği, iklim farklılıkları, zengin su kaynakları, dağlık ve engebeli arazilerin varlığı, büyük yükseklik farkları (deniz seviyesinden yaklaşık 5.000 metreye kadar), farklı ekolojik özellikleri, çok çeşitli habitat yani yaşam alanlarının olması sayesinde dünyadaki zengin bitki biyoçeşitliliğine özellikle de endemik bitki türlerine sahip ülkelerden biri. Ülkemizde yetişen bitki türü sayısı 12.000 civarındadır. Bunlardan yaklaşık 4.000 kadarı sadece Türkiye sınırları içerisinde yetişen endemik bitkiler arasında yer alır. Ülkemizdeki endemik bitki türlerinin toplam bitki sayısına oranı yaklaşık %33’tür. Bu posterde ülkemizdeki binlerce endemik ve nadir bitki türünden küçük bir seçkiye yer veriyoruz. Ülkemizde her yıl onlarca bitki türü veya bitki alt türü keşfedilerek Türkiye doğası florasına ekleniyor. Bu da ülkemiz florasının ve bitki biyoçeşitliliğinin ne kadar zengin olduğunun bir göstergesi. Birçok endemik ve nadir bitki türünün nesli tehlike altında olduğu için koruma altına alınmışlardır.

Türkiye’de en fazla endemik ve nadir bitki türü Akdeniz Bölgesi’ndedir (~850 tür). Bunu sırasıyla Doğu Anadolu (~500 tür), İç Anadolu (~350 tür), Karadeniz (~300 tür), Ege (~200 tür), Marmara (~110 tür) ve Güneydoğu Anadolu (~70 tür) bölgeleri takip eder. Birçok endemik bitki türü ise birden fazla bölgede yetişir.

Kars burcağı - *Lathyrus karsianus* (Baklagiller ailesi)
Kars’ta yetişen bir müldümdür.

Sevgi (Yanardöner) çiçeği - *Centaurea tchihatcheffii* (Papatyagiller ailesi)
Ankara’nın Gölbaşı ilçesinde yetişir. Kırmızı, mor ve pembe renkli taç yapraklarında beyaz çizgiler vardır.

İzmir kum otu - *Arenaria izmirensis* (Karanfilgiller ailesi)
İzmir’in Kemalpaşa ilçesinde çok dar bir alanda yetişir.

Gürsögüt geveni - *Astragalus yıldırımlii* (Baklagiller ailesi)
Ankara’nın Beypazarı ilçesindeki Gürsögüt köyünde yetişir.

Kaf lalesi
Fritillaria caucasica (Zambakgiller ailesi)
Kars’ın Sarıkamış ilçesi, Samsun, Ağrı ve Erzurum’da görülür.

Dumanligelin (Yünlügelin) - *Rindera dumanii* (Hodangiller ailesi)
Genelde Antalya ili çevresinde görülür ancak Denizli’de de tespit edilmiştir.

Yer kekliği - *Thymus pulvinatus* (Balıkbabagiller ailesi)
Balıkesir’de Kazdağları’nda yetişir.

Keltepe çiğdemi - *Crocus keltepenis* (Süsençgiller ailesi)
Kocaeli’nin Kartepe ilçesinde yetişir.

Likya Kaş orkidesi - *Ophrys lycia* (Orkidegiller ailesi)
Antalya’nın Kaş ilçesindeki Likya antik kenti çevresinde yetişir.

Ankara çiğdemi - *Crocus ancyrensis* (Süsençgiller ailesi)

Ters lale - *Fritillaria imperialis* (Zambakgiller ailesi)
Hemen her bölgede özellikle de Hakkâri, Van, Şırnak, Kahramanmaraş’ta yetişir. Taç yaprakları sarı, turuncu veya kırmızıdır.

Tire çan çiçeği - *Campanula phitosiana* (Çan çiçeğiller ailesi)
İzmir’in Tire ilçesinde yetişir.

Muş lalesi - *Tulipa aleppensis* (Zambakgiller ailesi)
Muş Ovası, Bulunk Ovası, Erzurum, Gaziantep ve Hakkâri’de yetişir.

Damalı lale - *Fritillaria aurea* (Zambakgiller ailesi)
Karaman’daki Karadağ çevresinde, Konya ve Adana’da görülür.

Perge havacısı - *Alkanna macrophylla* (Hodangiller ailesi)
Antalya’da Perge antik kenti çevresinde görülür.

Eber sarısı (Piyan) - *Vuralia turcica* (Baklagiller ailesi)
Afyonkarahisar’da Eber Gölü ve Akşehir Gölü çevresinde yetişir.

Mezopotamya sümbülü - *Scilla mesopotamica* (Kuşkonmazgiller ailesi)
Şanlıurfa’nın Halifeti ilçesinde yetişir.

İstanbul kardeleni - *Galanthus plicatus* subsp. *byzantinus* (Nergisgiller ailesi)
İstanbul, Bolu, Kocaeli, Bursa ve Kırklareli’nde göknar ve yakın ormanlarında yetişir.

Sancarıncı - *Androsace azizsancarîi* (Cuha çiçeğiller ailesi)
Bayburt’ta Soğanlı Dağları’nda yetişir.

Mor sığırkuyruğu - *Verbascum wiedemannianum* (Sıracaoğutgiller ailesi)
Karaman’daki Karadağ çevresinde, Konya, Orta Kızılırmak, Yukarı Kızılırmak, Yukarı Fırat alt bölgelerinde görülür.

Ayaş gümbüşü - *Astragalus densifolius* subsp. *ayashensis* (Baklagiller ailesi)
Ankara’nın Ayaş ilçesinde ve Yukarı Sakarya havzasında yetişir.

Göl soğanı
Leucojum aestivum (Nergisgiller ailesi)
Kocaeli, İstanbul, Samsun ve Bursa’da görülür.

Kızılcahamam çan çiçeği - *Campanula ekimiana* (Çan çiçeğiller ailesi)
Ankara’nın Kızılcahamam ilçesi ve Işık Dağı arasındaki volkanik kayalarda yetişir.

Şah cıvanperçemi - *Achillea ketenogluî* (Papatyagiller ailesi)
Ankara’nın Beypazarı ve Polatlı ilçeleri arasındaki jipsli topraklarda yetişir.

Milleyha trışığı
Arum milleyhanum (Yılanıyastığıgiller ailesi)
Hata’yda Samandığı Millîyha Sulak Alanı çevresinde yetişir.

Anadolu glayüllü (Ekin çiçeği)
Gladiolus anatolicus (Süsençgiller ailesi)
Akdeniz ve Ege’de kızılçam ormanları ve makilik alanlarda görülür.

Kapadokya soğanı (Perikörmeni)
Allium cappadocium (Nergisgiller ailesi)
Neveşehir Kapadokya, Orta ve Yukarı Kızılırmak havzası ile Konya’da yetişir.

Ak kekke - *Alyssum niveum* (Turpgiller ailesi)
Yukarı Sakarya havzasında yetişir.

İstanbul soğanı - *Allium istanbulense* (Soğangiller ailesi)

Pesmen navruzu - *Iris peshmeniana* (Süsençgiller ailesi)
Malatya’nın Poturge ilçesi yakınlarında görülür.

Ankara sığırkuyruğu - *Verbascum ancyritanum* (Sıracaoğutgiller ailesi)
Ankara ve Eskişehir civarında yetişir.

Çuh sümbülü
Bellevalia rixii (Kuşkonmazgiller ailesi)
Van ve çevresinde yetişir.

Kaynaklar

Kolektif, Resimli Türkiye Florası, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
Tuna Ekim, Türkiye’nin Nadir Endemikleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009.
Nazan Öztürk, Türkiye’nin Yaban Çiçekleri, 47 Numara Yayıncılık, 2011
<https://www.kulturportal.gov.tr/tema/endemik-bitki>
<https://www.btiimbislikleri.org.tr/list.html>
<https://turkiyebitkileri.com/>
<https://yabanicicekler.com>
<https://www.aa.com.tr/tr/>

Görseller

AA, (Stock, Getty Images, SPL, Alamy.